

predstavlja učence, prevzemajoče oslco in osliča za učenikov velikonočni pohod v Jeruzalem (sl. 16.), ilustriran na miniaturi latinskega kodeksa 4452 v monakovski državni biblioteki, je vseskozi v idelističnem stilu izvršeno delo. Dva Kristusova učenca, eden star, siv in bradat, drugi brezbrad, kodrolas in mladeniški, stojita pred mestom, ko sta živali za učenika prevzela, in se poslavljata od gospodarja oslice, ki se pojavlja nad mestnim obzidjem. Illuminatorju tega prizora, naslikanega v reichenauški šoli v prvih letih 11. stoletja, ni bilo nič na tem, da naravo zvesto obnovi; vsi stilni znaki te slike so z naturalizmom v nasprotju. Prizorišče je nejasno; spredaj ozek pas ravnih tal, ki na levi vzvalovijo v tri shematično oblikovane vzbokline, pač simbole gričev, ki so pa tako nizki, da niso v nobenem naravnem razmerju z mestom zadaj; tla so tako ozka, da se zdi, kakor bi mesto, ljudje in živali stali na skrajnem robu velikanskega prepada, za katerim se širi brezkončen zlat zastor, in kakor bi se mogli vsak čas prevrniti vanj. Mesto je nerealno zgrajeno, kup poslopij v neznansko tesnem obzidju, napačno v proporcijah do okolice in zlasti do moža, ki stoji v njem. Živali sta le splošni podobi oslice in njenega mladiča, možje niso individualizirani razen po starostnih znakih, tako da sta si mladi učenec na desni in meščan po obrazu docela enaka, obleka učencev se pri obeh v slednji svoji gubi in gubici ponavlja, njuni gesti sta isti. To ni naravni svet, marveč idealiziran, preurejen svet, kakor si ga je v duhu oblikoval zgodnji srednji vek.

Kakor današnji subjektivni estetski čut odklanja ekstremen naturalizem, tako mu ta nadsvetni idealizem ni po godu. Pristaviti pa je treba, da je tako estetsko presojanje snovi in forme, ki sem ga opisal v tem poglavju, lastno le sedanji splošnosti in ljudem našega kulturnega kroga, da ni bilo vedno tako in da gotovo pride čas, ko se bodo s splošnimi spremembami v življenjskem čutu tudi te sodbe spremenile.

(Dalje.)

MISLI O UMETNOSTNI KRITIKI.

ANTON LAJOVIC.

V drugi številki letošnjega Doma in sveta je dr. Stanko Vurnik pod naslovom »Umetnostna kritika kot družabna vrednota« priobčil nekaj misli, lepo razvrščenih in pogledanih iz sedmih številčno označenih vidikov.

Vprašanje, kaka bodi kritika, v zadnjem času zelo zanima našo kulturno javnost. Štejem Vurniku v zaslugo, da je poizkusil najti temu težavnemu vprašanju neko rešitev. Njegov čut mu je prav dejal, da gre v tem vprašanju za družabno pomembne pojave.

Vsak pa, ki se je v katerikoli stroki družabnega življenja za to življenje zanimal, ve, da so življenjski pojavi zelo mnogooblični, da izpreminjajo nepretrgoma svoje barve, da se vrši neprestano dviganje in upadanje konvergentnih in divergentnih komponent, ki gibljejo življenje. Nobe-

nemu človeku ni dano, da bi mogel v resnici objeti celotno oblo življenja, marveč smo vsi obsojeni doznavati malo jasneje ali malo temneje, vendarle vedno samo majhen sektor resnice.

Zato se mi zdi prav in v splošnem interesu, da zoperstavim Vurnikovemu gledanju na kritiko, svoje gledanje. Takoj v naprej povem, da smatram Vurnikovo gledanje tako v temelju kot v posameznostih za zmotno. Vendar mu to ne zmanjšuje vrednosti, ker utegne iz teh dveh nasprotnih mnenj vendarle za resnega motrilca rezultirati neki profit.

Če splošno pogledam, bi videl sledeče napake v Vurnikovem mišljenju:

On se trudi, vprašanje kritike reducirati na čim enostavnejšo formulo. Ta tendenca je človeško razumljiva, ona je izliv onega stremljenja človeške duše, ki hoče doseči čim večjo ekonomiko mišljenja in s tem tudi poenostavljenje in dozdevno jasnost mišljenja. Ta tendenca vede v vedno močnejšo abstrakcijo, s tem pa v čim večjo nejasnost. To se zdi paradokсно, vendar je paradoks ena najznačilnejših potez vsega družabnega življenja, s čimer ni rečeno drugega kot, da je človeška logika samo človeška, na skrivnosten način omejena in da bi bilo treba božanske duše in božanske logike, ki bi vse življenje tako široko razumela, da bi v njem ne našla nikakih nasprotij in paradoksov, temveč le čudovito harmonijo.

S tem hočem reči, da sredstva človeškega duha niso sposobna zajeti valujočega življenja v eno samo kratko logično formulo in da je tako prizadevanje v naprej obsojeno na neuspeh.

Iz tendence vsega Vurnikovega članka je dalje razvideti, da on misli, da bo pereče vprašanje dobre kritike rešila znanost oziroma znanstvena metoda mišljenja, katera da je najuspešnejša ovira subjektivizmu. V tem naziranju vidim strašno pretirano mnenje o važnosti in pomembnosti racijonalizma in intelektualizma za življenje družbe. Tipična poteza vseh strokovnjakov je, da stavljajo svojo stroko v neko apoteozo, da smatrajo, da je ona center, okoli katerega se vrtil svet in da od nje pričakujejo rešitve vseh mogočih in nemogočih problemov. To je izrazito konservativna poteza, lastna vsem grupam in stanovom. Tako glorificira jurist svojo stroko, teolog svojo, profesor svojo itd.

Zato se bojim, da fetiš »Znanost« ne bo sposoben dati Vurniku pravega leka za rane, ki jih je zadajala družbenemu življenju »diletantska« neznanstvena kritika pred Vurnikom.

Naj preidem k podrobnostim.

Govoreč o pravilni in nepravilni kritiki, meni Vurnik, da je pravilna sodba tista, pri kateri se vsebina sklada z resničnim stvarnim stanom in da nepravilna sodba ne more biti socialna vrednota, ker sama na sebi ni vrednota.

Ta stavek ima videz logične brežhibnosti. Toda bojim se, da je stvar sama na sebi čisto drugačna, če se ozreš, kako v istini poteka duševno življenje. Za boljše razumevanje naj služi primera:

Dognano je, da človek za svoje preživljanje in prehranitev potrebuje gotove dnevne količine beljakovine, masti, ogljikovih hidratov in vita-